

"במלחמה, כמו באהבה, בכדי לגמור צריך לראות זה את זה מקרוב" -

נפוליאון בונפרטה על מלחמת 'חרבות ברזל'¹

שמואל חרל"פ | 30 בספטמבר, 2025

ממרחק המאה ה-19 מתבונן נפוליאון בונפרטה על מלחמת 'חרבות ברזל'. המוטו שלו בניהול מלחמות הוא ניצחון בכל מחיר, והוא מעביר את מבחן הניצחון מהתחום הסובייקטיבי של דעה לתחום האובייקטיבי של קביעת עובדות. בין תובנותיו: "בפני אויב נמלט יש להציב גשר של זהב – או קיר של פלדה". אף על פי שנפוליאון אינו מתבטא לגבי אסטרטגיה, הוא מציע בהקשר זה תובנה חדשה: "האסטרטגיה היא ידיעת הניהול הנכון של הזמן והמרחב".

ממרחק המאה ה-19 מתבונן נפוליאון בונפרטה בעניין על מלחמת 'חרבות ברזל'. הפנייה הראשונה שלו היא לראש הממשלה בנימין נתניהו ולרמטכ"ל אייל זמיר: "לא הלגיונות חצו את הרוביקון אלא יוליוס קיסר". הצבא נכנס לשדה הקרב ונבחן בו, אך 'חציית הרוביקון' תלויה בעמדת המנהיג הפוליטי-צבאי, והוא מתחייב עליה בנפשו. הלקח של נפוליאון אינו החיפוש אחר גאונות צבאית: "ארור הגנרל שמגיע לשדה הקרב עם 'שיטה'. הגאונות הצבאית היא מתת אל, אבל המעלה העיקרית של גנרל-על היא עוצמת האופי וההחלטיות לנצח בכל מחיר". לפיכך הוא מעיר ביושב, "צבאותי לא הפסיקו לנצח, אלא כאשר פקדתי עליהם לחדול ממלחמה".

המוטו של נפוליאון בניהול מלחמות הוא ניצחון בכל מחיר. המבחן לניצחון בכל מחיר פשוט בגאונותו: "אין להותיר לאויב כל יתרון, אפילו לא יתרון של דעה". משמעות הדברים היא, שנפוליאון מכיר בחשיבות התודעה בתפיסת הניצחון. הוא טורח להעביר את מבחן הניצחון מהתחום הסובייקטיבי של דעה, לתחום האובייקטיבי של קביעת עובדות. לשיטתו, אין ניצחון 'תודעתי', ניצחון בנקודות והפקת 'תמונת ניצחון' על ידי דובר צה"ל. 'תמונת הניצחון' היחידה היא ניצחון בנוק-אאוט: היריב שרוע חסר אונים בשדה הקרב או הניח את נשקו ונמלט על נפשו.

לפיכך, המתכון שלו לפיקוד צבאי ראוי הינו חד משמעי: "יכולת, נחישות, נמרצות, אומץ לב, תקיפות, יוזמה, הכרת המלחמה וידיעתה, הערכת מצב מהירה, יכולת החלטה מהירה, רוח לחימה ועוצמת נפש, אהוב על החיילים – אלה הם תכונות הגנרלים הטובים לפיקוד".

הציווי הקטגורי בניהול לחימה והכרעה בקרב הוא חתירה למגע. "עבור האמיצים, הרובה אינו אלא הקת של הכידון". "במלחמה, כמו באהבה, כדי לגמור צריך לראות זה את זה מקרוב".

¹ ראובן מירן ואביבה ברק-הומי, "נפוליאון בונפרט, איך לעשות מלחמה", נהר ספרים (2019). כל הציטוטים המיוחסים לנפוליאון לקוחים מספרם.

תובנות נפוליאון מרחיקות ראות ומפליאות ברגישותן: "המתים הם האובדן היחידי שאין להשיבו. בפני אויב נמלט יש להציב גשר של זהב – או קיר של פלדה. אחרי הניצחון, אין עוד אויב. רק בני אדם".

נפוליאון מציע, אפוא, אבחנה חותכת בין אויבים לאויבים לשעבר. אויב נמלט הוא אויב לשעבר. אויב לשעבר הוא בן אדם. על הגישה אליו להיות אנושית. "גשר של זהב או קיר של פלדה" הינם תוצאות נטולות טינה או נקמנות.

אפשר להניח, שלו נפוליאון היה עמנו, הוא היה תומך במאמצי צה"ל להימנע ככל האפשר מפגיעה בבלתי מעורבים - יותר משיקולים ענייניים של תועלת מאשר מערכי מוסר. הוא גם היה מוחה כף לנחרצותו של רא"ל (מיל) גדי איזנקוט: "בן 18 שמתגייס לצה"ל הוא חייל ולא הבן של כולנו, ועליו לחרף את חייו כדי לשמור עלינו".

נפוליאון ניהל את מלחמותיו בלא שהיה מודע למושג ה'אסטרטגיה'. נפוליאון גילה את מושג האסטרטגיה במקום גלותו באי סנט-הלנה, מתוך עיון בספרו של הארכידוכס קרל מאוסטריה, שהתייחס ל'אסטרטגיה' כאל 'טקטיקה גדולה'. עם זאת ואף על פי שנפוליאון אינו מתבטא לגבי אסטרטגיה, הוא מציע תובנה אחת, נדירה בחדותה: "האסטרטגיה היא ידיעת הניהול הנכון של הזמן והמרחב. באשר לי, אני נדיב יותר במה שקשור למרחב מאשר במה שקשור לזמן. על המרחב אנחנו יכולים לחזור ולהשתלט; על הזמן האבוד – לעולם לא".

נפוליאון רואה את עצמו כתלמידם של יוליוס קיסר וחניבעל. "עקרונותיו של יוליוס קיסר היו זהים לאלה של חניבעל: להחזיק את כוחותיו מאוחדים, לא להיות פגיע בשום נקודה, להתנהל במהירות בנקודות החשובות, להסתמך על רוח הלחימה, על המוניטין של כלי הנשק, על הפחד שהוא השרה בלבבות, וגם על האמצעים הפוליטיים שישמרו על האמון של בני בריתו ועל צייתנותם של העמים המנוצחים".

תוך שהוא מדלג למכניקה מודרנית, נפוליאון מנסח כלל חדש: "כוחו של צבא, בדומה לשיעור התנועה במכניקה, נאמד לפי מסה כפול המהירות". מאה שנים מאוחר יותר, לאחר כניסת הטנק לשדה המערכה, הבשיל הכלל הנפוליאוני לתורת ה'בליצקריג', מלחמת הבזק של הבקעה משוריינת בחיפוי אווירי צמוד של מפציצי צלילה.

אך נפוליאון אינו משלה את עצמו. כפי שהסיק בן תקופתו, התיאורטיקן הצבאי קרל פון קלאוזביץ, שדה הקרב הוא ממלכת המקריות והבלתי צפוי. "דבר אינו יכול להיות אבסולוטי במלחמה... הצלחה במלחמה תלויה במבט חטוף וברגע. הקרב באוסטרליץ, שניצחנו בו במהירות כה רבה, היה אבוד אילו תקפתי שש שעות מוקדם יותר. במלחמה יש רק רגע אחד של חסד – הכישרון הגדול הוא לדעת לתפוס אותו".

בראיה מפוכחת על סיכוני המלחמה, נפוליאון חוזר ואומר: "המלחמה היא הגרלה שעל האומות להמר בה על סכומים קטנים ככל האפשר".